

АКТУАЛЬНІСТЬ І НЕОБХІДНІСТЬ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ НА ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЯХ

Актуальність проблеми духовно-морального виховання молодого покоління продиктована часом. Вона набуває особливої ваги нині, на початку III тисячоліття, коли переглянуто ціннісні суспільні орієнтації і йде розробка принципово нових підходів до формування духовного потенціалу особистості, який є джерелом благополуччя, однією з головних умов подальшого людського прогресу.

Розглядаючи сутність категорій «моральність» і «духовність» варто зазначити, що це не тотожні поняття, хоч часто в соціально-гуманітарних науках вони ототожнюються. Т. Тюріна зазначає, що моральність людини і її духовність – це різні рівні розвитку людської істоти: «Моральність передбачає орієнтацію людини, в першу чергу, на суспільно-історичні норми та цінності, на конкретні оцінки інших, спільноти. Важливе завдання морального виховання – навчити жити людину серед людей, притримуючись певних норм і правил, що прийняті у даному суспільстві, тобто адаптувати її до соціуму. Духовність – це здатність людини бути вільною, незалежною, самостійною. Розуміючи відносність моральних критеріїв, що діють у суспільстві, високодуховна людина приймає рішення, виходячи із вищого розуміння добра, блага, істини, орієнтуючись на своє Вище Духовне «Я», усвідомлення призначення і сенсу свого життя». Духовність – це той внутрішній фундамент людини, який відрізняє її як індивідуальність, виражаючи творчу спрямованість особистості, її інтереси, потреби, прагнення, переконання. Реалізація духовного потенціалу особи – це завжди служіння високому на засадах істини, добра, краси, де **істина** – це свідомість, зерно духовності; **краса** – протидія потворному, емоційно- ціннісна форма вираження власних переживань, свого ставлення до світу; **добро** – стержень духовності, її моральна опора.

Під духовно-моральним вихованням слід розуміти виховання поглядів, переконань, особистої спрямованості, духовно-моральних якостей, що надають вищого змісту думкам і вчинкам людини. Духовно-моральне виховання має передувати освіченості. Розмірковуючи над поняттями «особистість», «моральність», «духовність», Ш.Амонашвілі констатує, що для багатьох сьогодні - це пусті слова. Головне - мати знання, щоб бути успішним, інше докладеться. Застерігаючи від бездуховного інтелектуалізму, який має місце в сучасному суспільстві, вчений, посилаючись на досвід класиків, зазначає: «Знання в руках неблагородної людини», яка не має духовно-моральної опори, «все-одно, що шабля в руках божевільного... Не можна давати знання, не даючи духовність і моральність своїм вихованцям». Отож духовно-моральний аспект є пріоритетним у становленні особистості.

На жаль, стан духовної культури і моралі суспільства сьогодні викликає занепокоєння. Сучасна мораль – стержень духовності – перебуває у глибокій кризі, яка пронизує усі сфери нашого життя і характеризується значними проявами споживацтва, егоїзму, жорстокості, злочинності, наркоманії, алкоголізму, статевої розбещеності тощо. Українська молодь зростає в антикультурному середовищі, де відбувається руйнація духовно-моральних орієнтирів. Проблема полягає у спрямованості виховання на формування людини ззовні (кар'єра, статки, зовнішній вигляд, популярність тощо), а також у відсутності ціннісних орієнтацій, коли попередня система цінностей себе вичерпала, а наступна – ще не сформувалася. «Ми розучилися будувати внутрішній світ людини», тому «душі сучасного молодого покоління розорені, спустошені та перекручені». Протистояти цьому може лише системне духовно-моральне виховання на цінностях духовної культури українського народу.

Духовна культура (за П.Щербанем) – це ціла система інтелектуального, морального, емоційно-чуттєвого, художньо - естетичного розвитку особистості. Вона складається з таких основних компонентів:

- інтелектуальна культура (знання, мислення);
- моральна культура (чесність, гідність, культура почуттів, статева культура);
- культура спілкування (комунікативні здібності, духовні запити, культура мовлення);
- національна культура й національна самосвідомість;
- художньо – естетична культура;
- християнська морально - етична культура, релігійні заповіді та традиції;
- родинно – побутова культура;
- політична, правова, екологічна культура особистості.

Формування духовної культури особистості відбувається під впливом укладу сім'ї, роду, народу, нації. Тому справою честі прогресивних педагогів стало виховання особистості на християнських морально – етичних цінностях, аби запобігти поширенню моральної деградації суспільства і сприяти поверненню українському народові справжніх ідеалів. Тенденція осягнення основ християнства нині завойовує все більше прихильників серед різних верств суспільства – духовенства, політиків, учених, педагогів, психологів. Сучасні вчені, доводять, що відродженню духовності та підвищенню якості

духовно – морального виховання дітей і молоді значно сприятиме застосування християнських морально – етичних цінностей у навчально – виховному просторі України. Без відродження християнських моральних цінностей у виховному процесі освітніх закладів молодь приречена на духовну деградацію та знищення. Християнські цінності сьогодні, за переконанням О.Сухомлинської, припинили ототожнюватися лише з релігією і «почали сприйматися як універсальним моральні настанови... християнської цивілізації в культурологічному її вимірі, набули абсолютного, загальнолюдського характеру. Зараз вони є невід’ємною складовою сучасної культури і так чи інакше впливають на життя кожної людини й суспільства в цілому, незалежно від того, яку світоглядну позицію відстоюють їхні носії – секуляритивну (світську) чи релігійну».

Наше покоління в релігійному освітленні – це духовно голодні люди, душі яких порожні, готові прийняти і життєдайний сік, і смертельну отруту. Отож, не всі релігії добрі. Є, так звані, псевдорелігії, створені для того, щоб баламутити світ і задурманювати розум молоді. Сьогодні ми опинилися роздягнутими перед релігійною експансією зі сторони, яка навалилася на Україну сніговою лавиною. Тому необхідно розібратися, де правда, а де фальш; чому маємо таку величезну кількість вірувань, що ведуть запеклу боротьбу між собою як діяти, щоб не зашкодити собі й нащадкам, як вберегти їх від жахливих спокус і звичок, які становлять сьогодні смертельну загрозу людству? Відповідь на всі ці запитання дає осягнення основ християнства, проникнення в його глибину.

Україна здавна була колискою християнства у Східній Європі і залишається такою донині, як свідчать соціологічні дослідження. Це найкраща світова релігія, заснована на любові. Повернення до основ християнства має кілька причин. По-перше, тисячолітній досвід переконує, що релігія виявилася неперевершеною і незамінною основою життєдіяльності більшості людей.

По –друге, вона є найбільшою універсальною системою захисту особистості від від негативних явищ навколишнього життя. По – третє, вимагає від людини постійної відповідальності за свої думки та вчинки. По-четверте, на основі свободи вибору дарує особистості істинну свободу. По-п'яте, є джерелом «світла». Поняття «світ», «світло», «освіта» у християнстві тісно пов'язані між собою. Ідея «світла» пронизує всю Біблію від першої до останньої сторінки. Біблія возвеличує роль учителя як носія «світла». Саме в Біблії вперше слово «Учитель» написано з великої букви. По – шосте, християнство, як найгуманніша світова релігія, заснована на любові, успішно вирішує одну з найскладніших проблем усіх часів – встановлення дружніх відносин між людьми. До цього переліку варто додати ще й сьомий аргумент: культурні надбання християнства. Адже християнська культурна традиція є найяскравішим виразником духовного досвіду людства, який ґрунтується на засадах ІСТИНИ, ДОБРА, КРАСИ.

Україна має багату тисячолітню християнську культуру, яка лежить в основі національних, духовних і моральних цінностей. Зразки національних характерів українців – таких як трударя-землебор, козака, жінки- матері, та інших є втіленням християнських моральних чеснот. Християнське виховання виправдало себе у світовій педагогіці, адже воно спрямоване на збереження звичаїв, позитивних норм поведінки, етичних виховних цінностей, спільних правил життя, допомагає суспільству утриматися під час різноманітних потрясінь. Християнська педагогіка відкрито заявляє про те, що має на меті виховати «повну» людину, яка «живе розумом, свідомістю, волею, духовністю і остаточною метою виховання є досягнення «повноти життя», тобто морального вдосконалення, де існує перевага духовного над матеріальним.

Центральне місце на шляху до досягнення мети відводиться християнським цінностям, які подані у заповідях, адже мораль без заповідей неможлива. Перші християнські заповіді (шануй батька свого і матір свою; не вбивай; не кради; не свідчи неправдиво проти ближнього свого; не бажай нічого того, що є в ближнього та ін.) повинні опановувати ся з дитинства. З віком, досягаючи самостійності, молода людини обирає вартості, за якими буде жити і розбудовувати свою людську гідність. І якщо в основі їх лежатимуть християнські заповіді, то це будуть універсальні людські вартості, що виражатимуть приналежність до земної спільноти й відповідальність «перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями» за збереження і процвітання рідної землі. Такими універсальними, абсолютними, вічними вартостями є: віра, надія, любов, доброта, сумління, правда, чесність, справедливість, гідність, щирість, милосердя, досконалість, краса, свобода, нетерпимість до зла, прощення, великодушність, життєлюбство, благородство, мудрість.

Специфіка оволодіння цими універсальними вартостями розкривається в п'яти основних темах християнської педагогіки:

1. Тема спасіння – розкриває сутність проблеми виховання у християнстві як лікування душі.
2. Тема покаяння - вказує на необхідність етичної корекції.
3. Тема духовної боротьби – націлює на внутрішню боротьбу із поганими звичками, нахилами, бажаннями.
4. Тема наслідування Христа – розглядається як виховання якостей характеру.
5. Тема Царства Божого – окреслює ідеал досконалості (моральне вдосконалення), де першорядного значення надається духовним цінностям.

Життєвий досвід свідчить, що і в офіційній, і в сімейній педагогіці на пріоритетних позиціях мають стояти християнські духовно – моральні засади виховання. На жаль, Україна

Україна тривалий час не здійснювала серйозних державних заходів щодо використання виховного потенціалу християнства в освітніх закладах різного рівня. Причиною цьому були напружені стосунки між школою й церквою. В їх основі лежала державна політика в галузі освіти щодо відокремлення церкви від держави. У Конституції України, в ст.35 зафіксовано: «Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова». Але церква відокремлена від держави, але не від культури і від суспільства. Тому нині, на відміну від колишнього войовничо – атеїстичного ставлення до церкви, конче необхідна тісна співпраця, де школа (чи інший навчально-виховний заклад) і церква не втручаються в діяльність одне одного, а їх зусилля взаємодоповнюються. Функція церкви: дбати про морально-духовний стан суспільства, а держава повинна їй у цьому всіляко допомагати. Християнство, яке засноване на любові, ніколи не нав'язує себе силою. Ніхто не може змусити дитину вірити чи заборонити пізнавати основи релігії. Вона має право за порадою батьків вивчати або не вивчати її. Але жити по-божому повинен кожен.

З огляду на те, що проблема духовно-морального виховання особистості в Україні є надзвичайно актуальною, виховання на християнських цінностях – об'єктивна необхідність сьогодення. Духовно - моральне виховання на християнських цінностях не суперечить світському, оскільки є складовою

національного виховання. Воно допомагає кожному стати Людиною, де християнська мораль є тією цілющою силою, яка допомагає відродити справжні ідеали.